Vi får Norge til å gro

Prinsipprogram 2005 – 2009

Vedtatt av årsmøtet 2005

17. juni 2005

NORGES BONDELAG

Innhold

1 Innledning 3

1.1 Fra Norges Bondelags lover 3

1.2 En næringspolitisk samlende og offensiv organisasjon 4

2 Næringspolitikk 5

2.1 Norsk landbruk i internasjonal sammenheng. 5

2.1.1 EU-saken 5

2.1.2 WTO og internasjonale avtaler 6

2.1.3 Internasjonale allianser og bistand 6

2.2 Inntekt og skatt 7

2.2.1 Inntekt og sosiale forhold 7

2.2.2 Skatter og avgifter – rammevilkår 8

2.3 Verdiskaping – næringsutvikling 8

2.4 Eiendomsrett og ressursforvaltning 9

2.4.1 Grunneierrettigheter 9

2.4.2 Ressursforvaltning 10

2.4.3 Jordvern 10

2.4.4 Rovviltforvaltning 11

2.5 Kvalitetsproduksjon 11

2.5.1 Rein mat fra reint miljø 11

2.5.2 Helse, miljø og sikkerhet 12

2.5.3 Utdanning, kompetanseheving og forskning 13

2.6 Matforsyning og matmarked 13

3 Kommunikasjon og omdømme 15

3.1 Media 15

3.2 Politisk påvirkning og alliansebygging 15

3.3 Holdningsskapende arbeid 16

3.4 Utadrettede aktiviteter 16

4 Organisasjon 17

4.1 Aktiv organisasjon 17

4.1.1 Medlemsverving 17

4.1.2 Kvinner i landbruket 17

4.1.3 Demokratiet i organisasjonen – intern kommunikasjon 18

4.1.4 Opplæring av tillitsvalgte 18

4.2 Medlemstilbud 19

4.2.1 Samarbeid med regnskapskontor og advokater 19

4.2.2 Medlemsservice – juridisk rådgivning 19

4.2.3 Forsikringer 20

4.2.4 Medlemsfordeler på varer og tjenester 20

4.3 Ansatte - administrasjon 20

1 Innledning

Norges Bondelags lover og formålsparagraf er grunnlag for organisasjonens aktivitet. Prinsipprogrammet klarlegger nærmere holdninger og langsiktige strategi på de viktigste arbeidsfelt, ut fra dagens politiske situasjon.

Planprosessene i Norges Bondelag er lagt opp slik:

- Årsmøtet vedtar 4-årig prinsipprogram
- Styret vedtar årlige virksomhetsplaner med prioriterte saker og mål for virksomhetsområdene, samt budsjetter
- Administrasjonen utarbeider tiltaksplaner med utgangspunkt i dette

Med utgangspunkt i styrets prioriteringer må det enkelte fylkes- og lokallag velge aktiviteter og aktivitetsnivå på grunnlag av egne ressurser og ut fra ønsker og behov.

1.1 Fra Norges Bondelags lover

Kap. I Alminnelige bestemmelser om Norges Bondelag

§ 1. Formål
Norges Bondelag har til formål å samle alle som er, eller kjenner seg knyttet til bondeyrket,
fremme felles saker, trygge landbruket og ivareta bygdenes økonomiske, sosiale og kulturelle interesser.

Norges Bondelag er partipolitisk nøytralt og skal ikke yte økonomisk støtte til eller ta imot økonomisk støtte fra politiske partier.

Norges Bondelag bygger på nasjonal og kristen grunn.

§ 2. Virkemidler og arbeidsformer.

a. For å virkeliggjøre sine mål etter § 1 vil Norges Bondelag blant annet arbeide for:
   1. At det enkelte medlem får slike vilkår at han/hun finner seg til rette i sitt yrke og i bygda.
   2. Å ivareta landbruksnæringens interesser overfor landets myndigheter og andre. På næringens vegne forhandle om og inngå avtaler om priser, tiltak m.v. til fremme av næringen.
   3. At næringens skal oppnå full jamnstilling, så vel økonomisk, sosialt som kulturelt. Norges Bondelag arbeider for gjensidig tillit mellom ulike grupper i samfunnet og i forholdet til offentlige myndigheter. Norges bondelag vil gjøre alt det evner for å løse sine oppgaver ved forhandlinger. Dersom landbruksnæringens vitale interesser trues ved misbruk av makt og tilsidesetting av rimelige krav, kan Norges Bondelag sette i verk mottiltak.
   4. Full tilslutning fra næringens utøvere til de økonomiske organisasjoner i landbruket.
   5. Å fremme kulturelt, sosialt og faglig arbeid i bygdene med sikte på å utvikle og sikre bygdesamfunnet som helhet.
   6. Å ivareta landbrukets interesser internasjonalt.

b. Norges Bondelag skal ha et nært samarbeid med Norges Bygdeungdomslag og Norges Bygdekvinnelag og skal også støtte disse økonomisk.

c. Norges Bondelag skal ha et nært samarbeid med samvirkeorganisasjonene og andre organisasjoner innen landbruket. Norges Bondelag vil også samarbeide med andre der dette er formålstjenlig.

d. Norges Bondelag er eneeier av Bondelagets Servicekontor AS og skal gjennom dette selskapet yte medlemmene i Norges Bondelag service og informasjon i henhold til selskapets vedtekter.

1.2 En næringspolitisk samlende og offensiv organisasjon

Landbruket sikrer trygg matproduksjon og gode opplevelser for befolkningen over hele landet – gjennom bevisst utnyttelse av naturressursene, i tråd med naturgitte og etiske forutsetninger. Ved hjelp av egen næringsutvikling og aktivt samspill med andre næringer bidrar landbruket til å sikre bosetting og sysselsetting i bygdene og distriktene. *Vi får Norge til å gro!*

Våre løfter er at landbruket…
- *gir gode og mangfoldige matopplevelser*
- *skaper grobunn for levedyktige lokalsamfunn*
- *fornyer verdiskapingen fra gården*
- *gjør landet vakkert.*

Norges Bondelag skal være den ledende organisasjon for næringspolitikk og service for landbruk og landbruksrelatert virksomhet. Norges Bondelag har som mål å spille en aktiv rolle i arbeidet med generell næringspolitikk i bygdene.

For å stå sterkt i samfunnet, er det helt avgjørende at næringa har vilje og evne til å stå sammen i landbrukets organisasjoner. Gjennom Norges Bondelag skal bøndene sikres gode rammebetingelser, inntekter og arbeidsvilkår. Samvirkeorganisasjonene skal sikre bøndene god og stabil avsetning av gårdens produkter og muligheter til å oppnå de priser jordbruksavtalen forutsetter. Presset på råvareprisene og internasjonalisering i matvaremarkedet, understreker også behovet for sterke samvirkeorganisasjoner i et aktivt samarbeid med Bondelaget.

Norges Bondelag har en tosidig arbeidsform. Kamp, påvirkning og deltagelse i en bred samfunnsdebatt kombineres med forhandlingsrollen. Kamp for rammevilkårene må foregå samtidig som forhandlingsveien utnyttes maksimalt. Norges Bondelag skal være en sterk og troverdig forhandlingspart overfor ulike miljøer på alle forvaltningsnivå. For å ha størst mulig innflytelse på landbrukspolitikken er det av stor betydning å bygge allianser med andre grupper.

Med sterkt press mot grunneierretten og retten til å utnytte naturressursene, og samtidig en mer regionalisert distriktspolitikk og mer regional og lokal forvaltning, er det svært viktig at landbruket har en sterk organisasjon i Norges Bondelag. Norges Bondelag må ha mer fokus på fylkes- og lokalleddet i det interessepolitiske arbeidet på bakgrunn av endringer i forvaltningsstrukturen. Norges Bondelag må arbeide for å styrke alle sider ved bondens virksomhet og gårdens nærmiljø.

2 Næringspolitikk

Norges Bondelags hovedmål i det næringspolitiske arbeidet er å sikre rammebetingelser som gir våre medlemmer muligheter til å få inntekter og sosiale forhold på linje med det øvrige samfunn. Dette betinger at Norge har tilstrekkelig nasjonal handlefrihet til å føre en egen landbruks- og matpolitikk som gjør det mulig å nå de landbrukspolitiske mål. For å sikre verdiskaping, bosetting og sysselsetting i hele landet, må det legges til rette for lokalt eierskap og lokal utnytting av ressursene. Dette kan kun oppnås gjennom en aktiv bruk av politiske virkemidler. Deregulering og mer bruk av markedsstyring, fører til en uønsket sentralisering og svekkelse av distriktene.

Landbruket er bærebjelken i bygde- og distrikts-Norge og Norges Bondelag skal bidra til at det føres en aktiv distriktspolitikk til beste for bosetting og næringsliv i bygdene.

Medlemmene i Norges Bondelag eier og forvalter store deler av landets arealressurser. Dette pålegger landbruket et særlig forvalteransvar, samtidig som arealressursene er helt avgjørende for å fornye verdiskapingen fra gården, både i tradisjonelt landbruk og i nye næringer. Norges Bondelag vil arbeide for å sikre rettighetene knyttet til dette eierskapet slik at medlemmene fortsatt kan forvalte og ta i bruk de ressurser de rår over. Videre vil Norges Bondelag arbeide for at myndighetene legger til rette for slik satsing.

2.1 Norsk landbruk i internasjonal sammenheng

Vi står foran store utfordringer internasjonalt i årene framover med å sikre jordas befolkning tilstrekkelig mat av god kvalitet, produsert på en bærekraftig måte. Det er fortsatt over 800 mill mennesker som sulter i verden. Samtidig ser vi at verdens matvarelagre minker, vannknapphet øker i viktige jordbruksområder, matjorda bygges ned og jordas klima blir mindre forutsigbart. Alt dette taler for at hvert enkelt land har ansvar både for å opprettholde produksjonen og sikre bærekraftig drift av sine landbruksarealer.

Det er helt avgjørende at landbrukets flersidige rolle knyttet til matvaresikkerhet, miljøgoder, bosetting, kultur og tradisjoner prioriteres i internasjonale forhandlinger. Norges Bondelag vil arbeide for å sikre at internasjonale avtaler fortsatt gir nasjonal handlingsfrihet i utformingen av landbrukspolitikken.

Norges Bondelag mener at nasjonal matproduksjon er grunnleggende for bærekraftig økonomisk og sosial utvikling, en nøkkel i kampen mot fattigdom og sentralt for å redusere antallet konflikter i verden. Norges Bondelag mener alle land har rett til å produsere mat til egen befolkning. Norges Bondelag vil fokusere på internasjonal mat- og fordelingspolitikk.

2.1.1 EU-saken

Utviklingen i EU siden forrige folkeavstemming, viser at mindre lands mulighet til innflytelse i EU er redusert. Den økonomiske og monetære union begrenser sterkt det enkelte lands handlefrihet i den økonomiske politikken, og reduserer mulighetene til å drive sjølstendig velferdspolitikk og motkonjunkturpolitikk ved høy arbeidsledighet. Videre er den nasjonale råderetten over naturressurser som

olje og gass, vannkraft, landbruk og fisk sterkt svekket innenfor EU. Mindre lands innflytelse i EU er redusert gjennom økt bruk av flertallsvedtak.

EUs omlegging av den felles landbrukspolitikken til frikoplet støtte forsterker utfordringene for land med høye produksjonskostnader. Det betyr at de land som har vanskelige produksjonsforhold ikke vil kunne nå fram i konkurransen og vil på sikt i et fritt marked ikke kunne opprettholde produksjon i særlig omfang. Da vil heller ikke næringsmiddelindustrien være konkurransedyktig.

Norges Bondelag mener:
- Norge skal ikke bli medlem av Den europeiske union
- Bredden på nei-sida må ivaretas gjennom et sterkt og godt organisert Nei til EU
- Det må arbeides kontinuerlig på nei-sida for å videreutvikle vår argumentasjon
- Tilstrekkelig ressurser må settes inn for å hindre EU-medlemskap
- En eventuell folkeavstemning må knyttes til et framforhandlet resultat
- Norges reservasjonsrett i EØS-avtalen må nyttes i spørsmål av vital betydning
- Utviklingen av EØS-avtalen må skje på en mer balansert måte, bl.a. gjennom en bedre balanse mellom import og eksport av landbruksvarer

2.1.2 WTO og internasjonale avtaler

Det er viktig, spesielt for små land, at det er internasjonale avtaler som regulerer verdenshandelen, og det er et nødvendig grunnlag for å utvikle en rettferdig handel. Norge er medlem i Verdens handelsorganisasjon WTO og vi må gjennom medlemskapet i denne organisasjonen bidra til demokratisk styring av verdenshandelen.

Norges Bondelag mener:
- hvert enkelt land må ha rett til å føre en landbrukspolitikk som sikrer produksjon og forsyning av mat til egen befolkning og viktige verdier som bosetting, kulturlandskap og kulturarv
- norske jordbruksvarer må sikres et effektivt importvern slik at produksjonen kan opprettholdes på dagens nivå
- de jordbruksvarer vi ikke produserer sjøl må i større grad importeres fra u-land
- Norge må søke allianser med nettoimportører i nord og sør for å sikre retten til egen matproduksjon
- internasjonale avtaler må utformes slik at menneskenes og dyrenes helse, samt hensynet til miljø går foran kortsiktige økonomiske hensyn
- patentlovgivning og planteforedlerrettigheter må utformes slik at bonden har en reell frihet til å bruke eget formeringsmateriale og ellers velge leverandører av innsatsmidler

2.1.3 Internasjonale allianser og bistand

Bønder i alle land står overfor utfordringer i produksjon og omsetning av mat. Som bønder i et velstående og velorganisert samfunn har vi spesielle utfordringer og kunnskaper som det er viktig blir formidlet gjennom deltagelse i internasjonale jordbruksorganisasjoner. Det er viktig å vise internasjonal solidaritet med vanskeligstilte bønder i andre land.

Norges Bondelag mener:

- vi må engasjere oss i internasjonal alliansebygging gjennom bondeorganisasjoner på nordisk, europeisk og verdensbasis.
- det er viktig å vise internasjonal solidaritet ved å støtte utviklingen av bondeorganisasjoner og spesielt kvinnelige bønders stilling i utviklingsland, gjennom f.eks å delta i konkrete bistandsprosjekter
- at landbruksbistand må prioriteres i bistandspolitikken
- det er viktig at norsk kompetanse blir stilt til disposisjon for U-landsbønder i praktiske tiltak og organisasjonsutvikling
- vi må fortsatt engasjere både medlemmer og tillitsvalgte gjennom hjelp til selvhjelp, og gjennom dette utnytte vår kompetanse og erfaring når det gjelder organisering av bønder

2.2 Inntekt og skatt

2.2.1 Inntekt og sosiale forhold

Landbruksbefolkningen må sikres økonomiske betingelser som gir et godt grunnlag for å skape attraktive arbeidsplasser i landbruket. Et inntektsnivå i landbruket som er konkurransedyktig i forhold til andre yrkesgrupper, er avgjørende for å sikre rekrutteringen til yrket, matproduksjon og den framtidige produksjon av fellesgoder som levedyktige bygdesamfunn, trygg mat og et vakkert kulturlandskap. For å oppnå dette er jordbrukets forhandlingsrett avgjørende.

Norges Bondelag mener:

- yrkesutøverne i landbruket må sikres inntektsmuligheter og sosiale ordninger på linje med det øvrige samfunn
- det norske lønns- og kostnadsnivået må gjenspeiles i matprisene
- lønnsomhet i de ulike produksjonene må sikres gjennom en kombinasjon av markedsinntekter og produksjonsavhengige tilskudd
- en vesentlig andel av produktivitetsgevinsten må tilfalle den enkelte bonde
- de produksjonsavhengige og produksjonsnøytrale virkemidlene må utformes og dimensjoneres slik at de tar hensyn til de store geografiske, klimatiske og strukturelle forskjellene i landet
- det økonomiske virkemiddelsystemet må virke inntektsutjevnende mellom produksjoner, distrikter og bruksstørrelser
- det økonomiske virkemiddelsystemet må sikre dagens geografiske produksjonsfordeling
- de økonomiske virkemidlene må utformes slik at både heltids- og deltidsbruk sikres
- det må legges til rette for kostnadseffektive driftsløsninger på det enkelte bruk innenfor rammen av målet om å opprettholde en variert bruksstruktur og bosetting i hele landet
- Lov om ervervsmessig husdyrhold med dagens konsesjonsgrenser og Kvoteordningen for mjølk er avgjørende instrumenter for produksjonsregulering og produksjonsfordeling, og må beholdes
- gjennom velferdsordningene i landbruket må bønder sikres ferie- og fritidsmuligheter på lik linje med andre i samfunnet. En god ordning med avløsning under sykdom og svangerskap/fødselspermisjon er svært viktig for velferd og økonomi.
- rekruttering må sikres gjennom en bedre inntektsutvikling i næringa. I tillegg må det fokuseres på de positive sidene ved yrket, samt fordelene ved å bo og virke i et bygdesamfunn
- det må legges til rette for økt rekruttering av kvinner til landbruket
- det må vurderes nye pensjonsreformer for sjølstendig næringsdrivende tilsvarende andre grupper

2.2.2 Skatter og avgifter – rammevilkår

Som sentralt element i næringsdrivendes rammevilkår, må skatte- og avgiftssystemet brukes aktivt som politisk virkemiddel, både fordelingspolitisk, distriktspolitisk og næringspolitisk. Disse virkemidlene kan også brukes fleksibelt i forhold til internasjonalt forpliktende avtaler. Skattesystemet må være forutsigbart og stimulere til verdiskaping gjennom gründervirksomhet og privat eierskap. Skattesystemets utforming har også stor betydning for de næringsdrivendes muligheter til å opparbeide seg rett til offentlige ytelser ved alderdom, sykdom og uførhet. Næringsdrivende i landbruket må sikres pensjonsordninger på linje med øvrige.

Norges Bondelag mener:

- at skatte og avgiftspolitikken må brukes aktivt som virkemiddel i arbeidet med å sikre inntektsmulighetene i næringa
- at skattesystemet må utformes på en slik måte at ikke kapital- og arbeidsintensive næringer med lav avkastning rammes urimelig
- at skattesystemet må forbedres slik at det blir enklere å styrke egenkapitalen i enpersonsforetak
- at investeringsvirkemidlene må forbedres blant annet gjennom skattemessige avsetningsordninger
- at foretaksmodellen må utformes slik at også personlig næringsdrivende unngår personbeskatning på avkastning av investert kapital i virksomheten, på linje med andre selskapsformer.
- at skattesystemet må få nødvendig fleksibilitet og sikrer at også sjølstendig næringsdrivende har rett til offentlige ytelser fra folketrygden
- at dagens form for eiendomsskatt og formuesskatt på driftsmidler i næring må avvikles
- at avskrivningsmuligheter for driftsbygninger skal reflektere bygningenes reelle brukstid

2.3 Verdiskaping – næringsutvikling

Landbruket er en viktig bærebjelke for mange bygdesamfunn, samtidig som landbruket er i endring og utvikling. Bønder foretar tilpasninger av gårdsdrifta som følge av endrede rammevilkår. Noen velger spesialisering innen tradisjonell landbruksdrift, noen velger å ta lønnsarbeid, mens andre utvikler nye næringer med utgangspunkt i gården. Det er en positiv holdning til nyskaping i bygdene som Norges Bondelag skal støtte opp om. En viktig oppgave for Norges Bondelag er å bidra til at landbruket utvikler nye inntektsmuligheter. Et mer mangfoldig landbruk er nødvendig for å sikre rekruttering av ungdom av begge kjønn til landbruket.

Våre medlemmer skaper nye arbeidsplasser og nye inntekter innen et bredt spekter av næringer. Felles for de nye næringene er at de utnytter gårdens samla ressurser innen utmark og natur, kultur og tradisjoner, bygninger og kulturminner, samt brukerfamiliens samlede kompetanse. Denne utviklingen tar utgangspunkt i eksisterende og nye markedsmuligheter.

For å bidra til at landbruket utvikler nye inntektsbringende næringer innen og i tilknytning til landbruket, skal Norges Bondelag arbeide innenfor områdene mobilisering, kompetanse, rammebetingelser og nettverk. Norges Bondelag må framstå som en attraktiv organisasjon for utøvere i de nye næringene, og slik bidra til effektiv organisering og felles opptreden. Det er ønskelig at lokal- og fylkeslag arbeider med bygdemobilisering sammen med aktuelle samarbeidspartnere.

Norges Bondelag mener:

- myndighetene må legge forholdene godt til rette for næringsutvikling med basis i landbrukets ressurser, blant annet gjennom forenkling og tilpasning av lover og regler som hindrer næringsutvikling
- landbruket må ta alle gårdens ressurser i bruk for å sikre levedyktige bygdesamfunn, inntekter og bosetting i bygdene
- kulturlandskapet er viktig for hele reiselivsnæringa, og det er en sammenheng mellom et aktivt landbruk, åpent landskap og reiselivet. Kulturlandskapet har en egenverdi utover landbruket sjøl
- alt næringsliv er avhengig av god infrastruktur. Det er derfor avgjørende at landbruket sammen med andre aktører i bygdene og distriktene arbeider for en god infrastruktur over hele landet
- lokalbefolkningen med nasjonalparker og verneområder i sine nærområder må gis mulighet til i større grad å skape nye næringer og inntekter med utgangspunkt i det store potensialet disse områdene har for økt turisme
- tilstrekkelig kapital må stilles til rådighet for innovatører i distriktene, bygdene og landbruket. Det er derfor viktig at Bygdeutviklingsmidlene videreføres. Norges Bondelag vil være en pådriver for at det stilles annen type kapital til rådighet, blant annet gjennom muligheter for skattemessige fondsavsetninger
- medlemmene må sikres bistand når det gjelder kvalitetssikring, ansvarsforhold m.m. ved utvikling av tilleggsnæringer

2.4 Eiendomsrett og ressursforvaltning

2.4.1 Grunneierrettigheter

Medlemmene i Norges Bondelag eier og forvalter store deler av Norges landareal. Dette pålegger oss et særlig forvaltningsansvar. Gjennom egne kvalitetssikringssystemer og som sentral aktør i den lokale forvaltningen blir dette ansvaret fulgt opp i praksis. Samtidig krever vi respekt og aksept fra myndighetenes side for de muligheter som ligger i å utnytte natur- og kulturressursene i næringsmessig virksomhet. Gjennom den enkeltes rett til å utnytte det inntektspotensiale som knyttes til eiendommen, kan det legges til rette for økt inntekt i næringen. Det er avgjørende at juridiske og økonomiske virkemidler målrettes slik at rettighetene og råderetten til egen eiendom befestes og styrkes.

Norges Bondelag mener:

- eiendomsretten og grunneiers råderett over ressursene må styrkes
- det skal gis full erstatning i situasjoner der grunneierrettighetene innskrenkes
- Det skal kunne gis årlige erstatninger ved båndlegging av ressurser
- lokalt eierskap til ressursene må sikres slik at verdiskaping basert på natur- og kulturressurser forankres i lokalsamfunnet
- retten til jakt og fiske må følge grunneierretten
- vern av natur- og kulturressursene må primært sikres gjennom aktiv bruk, positive virkemidler og større grad av tillitt mellom eiere og myndigheter, og ikke gjennom innskrenkninger i råderett og eiendomsrett
- inntektspotensialet knyttet til den enkelte eiendom må gjøres mer tilgjengelig for den enkelte næringsdrivende gjennom større handlingsrom
- det er viktig å få aksept for et utvidet landbruksbegrep som også omfatter utmarksnæring, blant annet i forhold til Plan – og bygningsloven

- grunneiernes medvirkning og påvirkning i lokale planprosesser må styrkes
- odelsloven må beholdes
- bo- og driveplikt etter konsesjonsloven og odelsloven må opprettholdes og håndheves strengere
- grunneier må fortsatt kunne velge bortfeste av hyttetomter som alternativ til salg
- at åpenhet i behandling av konsesjons- og delingssaker sikres ved behandling i folkevalgte organ

2.4.2 Ressursforvaltning

Norske bønder og grunneiere har i generasjoner forvaltet natur- og kulturressurser til beste for samfunnet. Gjennom aktiv drift har vi sikret et variert kulturlandskap rikt på biologisk mangfold og tatt vare på kulturarven. Vår forvaltning og utnyttelse av lokale ressurser som jord, skog, fjell, utmarksbeite, vassdrag, vilt og fisk og kulturminner har skapt verdier av avgjørende betyding for utviklingen av levende bygdesamfunn over hele landet. Et levende kulturlandskap danner også grunnlag for verdiskaping i andre næringer i lokalsamfunnet.

Norges Bondelag mener:
- forvalteransvaret skal ivaretas gjennom økt kunnskap om forvalting, bruk og utnytting av natur- og kulturressurser og hensynet til allmennhetens interesser
- genetiske ressurser må forvaltes med hensyn på å sikre det genetiske mangfoldet og som utgangspunkt for planteforedling og annen verdiskaping
- opprettholdelse av aktiv beitebruk i hele landet er viktig for å sikre kulturlandskapet og det biologiske mangfoldet
- et aktivt småskalalandbruk sikrer et åpent kulturlandskap og forhindrer gjengroing
- kunnskapen om det biologiske mangfold og dets betydning for landbruket, må økes
- vilt- og fiskeressursene skal forvaltes med hensyn til lokal verdiskaping, ressursenes tålegrense og allmennhetens tilgang
- det må legges til rette for at kulturarven kan gi lokal verdiskaping
- det må gis mer informasjon og hjelp til fylkes- og lokallag for å gjøre dem i bedre stand til å gå aktivt inn i arbeid med arealforvaltning i lokalmiljøet
- krav til kompetanse i den offentlige forvaltningen må ligge fast, slik at kommunene er i stand til å være effektiv førstelinjetjeneste for landbruket

2.4.3 Jordvern

Dyrka og dyrkbart areal utgjør 3 % av Norges landareal. Kun 1/3 av dette er egnet for matkornproduksjon. I løpet av de siste årene har årlig ca 20 000 dekar matjord omdisponert til annen arealbruk. Dette betyr at Norge har et alt for svakt vern av jordressursene. Tap av jordbruksareal er ikke enestående for Norge. Presset på jordsmonn er et globalt problem. Også fra et internasjonalt perspektiv har Norge et ansvar for å ta vare på eget jordsmonn. Å ta vare på matjorda handler også om å ta vare på kulturlandskapet som en verdifull ressurs for framtida.

Norges Bondelag mener:
- God økonomi i matproduksjonen er en forutsetning for vern av matjord
- Det må utredes effektive økonomiske virkemidler for å sikre at utbygging ikke skjer på dyrka mark
- Det må innføres en egen hjemmel i jordlova for vern av dyrka mark på samme måte som vern av arealer etter Naturvernloven

- Plan- og bygningsloven må styrkes som verktøy i vern av matjord og fylkesdelplaner for arealbruk må gjøres rettslig bindene. Det bør innføres rikspolitiske retningslinjer for vern av dyrket mark
- Nye bolig- og næringsbygg må legges i områder som ikke skaper press på dyrket jord.
- Det må etableres et overvåkingssystem for nedbygging av jordbruksareal
- Hensynet til dyrka jord må overordnes hensynet til transportløsninger
- Norske myndigheter må ta initiativ til en internasjonal konvensjon om vern av jordressurser

2.4.4 Rovviltforvaltning

Forvaltningen av bjørn, jerv, ulv, gaupe og kongeørn skaper store problemer for mange lokalsamfunn, for beite i inn- og utmark og for annen utmarksnæring. Stortinget har lagt rammene for forvaltningen i årene framover. Hovedansvaret for rovviltforvaltningen legges til de regionale rovviltnemndene.

Norges Bondelag mener:

- Lokalsamfunn og næringsinteresser må få mer innflytelse i forvaltningen og utformingen av virkemidler i rovdyrpolitikken.
- Det er myndighetens ansvar å sørge sikre bestandstall og at bestandene holdes innenfor vedtatte mål.
- Forebyggende tiltak må ikke omfatte virkemidler som hindrer utnyttelse av utmarksbeitene.
- Myndighetene må ta ansvar for at skadedyr og lisensjaktkvoter blir tatt ut. Skadedyrfellingen må bli mer effektiv og fleksibel.
- Vi skal ha som mål at det ikke skal være en fast stamme av ynglende ulv i Norge
- Familiegrupper av ulv som oppholder seg i grenseområdet må telle med i bestandsmålet som gjelder for ulvesonen.
- Nødvergerett som også omfatter felling av rovdyr når det er fare for angrep på husdyr, må gjeninnføres.
- Det må ytes full erstatning for både dokumenterte tap, sannsynlige tap og for følgeskader. Alle kostnader skal dekkes av Miljøverndepartementet.
- Staten skal ha det økonomiske ansvaret for forebyggende tiltak i rovviltforvaltningen
- Det må kreves effektivt uttak av de verste skadegjørere – uavhengig av bestandsmål – både innenfor og utenfor kjerneområder

2.5 Kvalitetsproduksjon

2.5.1 Rein mat fra reint miljø

Norsk landbruk skal levere mat som skaper tillit hos forbrukeren. Det må legges til rette for et produktmangfold og en kvalitet som gir gode matopplevelser og er i tråd med forbrukernes ønsker. Vi skal ha et småskalalandbruk som sikrer dyrevelferd, dyre- og plantehelse. Dette er et viktig grunnlag for å hindre sykdommer hos mennesker forårsaket av smittet mat. En slik høy miljøstandard er arbeids- og ressurskrevende og koster derfor mer enn industrialisert matproduksjon på kort sikt.

Det skal satses videre på økologisk landbruk og en økologisering av det tradisjonelle landbruket. Et sterkt økologisk landbruk tuftet på prinsipper om lokal ressursutnyttelse og god agronomisk praksis, vil ha en effekt for hele landbruket i retning av en økt miljøtankegang.

Norges Bondelag mener:

- tillit hos forbruker skal oppnås gjennom gode matopplevelser basert på et mangfoldig utvalg av matvarer og trygghet for varenes kvalitet
- nærhet mellom primærprodusent og forbruker sikres best ved en videreføring av et småskalaland-bruk over hele landet
- det må foretas en streng kontroll for bekjempelse av sykdommer og smitte i innenlandsk produk-sjon og ved import av husdyr, planter, dyrefôr og matvarer
- det må legges til grunn et føre-var-prinsipp når det gjelder godkjenning av genmodifiserte organis-mer (GMO) og bestråling av matvarer. Kravet til merking av varer må videreføres. Det skal ikke nyttes GMO i produksjon av mat, frø og fôr i Norge
- det skal ikke benyttes antibiotika i fôr
- det skal være et fortsatt forbud mot vekstfremmere og hormoner i produksjon av husdyrprodukter
- det skal være en god dyrevelferd i norsk husdyrhold
- kostnadene med høy miljø- og kvalitetsstandard i matproduksjon må reflekteres i prisen og gjen-nom budsjettoverføringer
- Kostnadene knyttet til Mattilsynet bør i langt større grad dekkes over Statsbudsjettet
- Kvalitetssystem i landbruket (KSL) skal dokumentere produksjonsprosessen for å sikre matvarenes kvalitet
- det må innføres et generelt krav om opprinnelsesmerking av maten slik at forbrukeren har lett til-gjengelig informasjon om hvor maten er produsert. Produksjonsbedriftenes navn må oppgis på for-pakningen.
- gjennom teknologisk og biologisk utvikling må det stimuleres til redusert forbruk av plantevern-midler
- produksjon og omsetning av økologiske matvarer må økes for å nå målet om 10% økologisk areal innen 2010. Fokus må rettes mot å øke avsetningen av økologiske produkter. Utviklingen av øko-logisk landbruk må skje i takt med endringer i etterspørselen i markedet

2.5.2 Helse, miljø og sikkerhet

Landbrukets HMS-tjeneste er Norges Bondelags viktigste verktøy for å gi det enkelte medlem tilbud om yrkesrettet rådgiving innenfor området helse, sikkerhet og arbeidsmiljøet på gården. Gjennom arbeid i Landbrukets HMS-tjeneste kan næringa styrke kompetansen innen helse, miljø og sikkerhet. Det er også viktig for å trygge barnas oppvekstmiljø i landbruket som en del av en samlet kvalitetssik-ring i landbruket.

Norges Bondelag mener:

- et systematisk HMS-arbeid skal bidra til å skape trygge og trivelige arbeidsplasser som sikrer yr-kesutøvernes helse og gir barna trygge og gode oppvekstvilkår. HMS-arbeidet skal også medvirke til å styrke gårdens lønnsomhet
- HMS må få den nødvendige vektlegging i KSL-arbeidet, og HMS må være en del av gårdens kva-litetssystem
- Landbrukets HMS-tjenestes må i samarbeid med Norges Bondelag fortsatt jobbe for økt oppslut-ning og etablering i alle deler av landet. Effektivisering i organiseringen av HMS-tilbudet vil bidra til å holde kostnadene nede
- satsing på Landbrukets HMS-skole og organisasjonstiltak kan bidra til å nå breiere medlemsgrup-per med HMS-arbeid

2.5.3 Utdanning, kompetanseheving og forskning

Ny kunnskap og evne til fornying vil få stor betydning for den enkelte og næringens konkurranseevne. Forskningsbasert næringsutvikling kommer til å spille en større rolle. Det framtidige marked vil kreve kreativitet med tanke på nye produkter og spesialprodukter i tillegg til tradisjonell matproduksjon.

Det er et mål at alle bønder skal ha kompetanse om forvaltning av gårdens ressurser og drift. Aktive bønder trenger tilbud om kontinuerlig kompetanseheving for å kunne videreutvikle sin bedrift og møte nye krav fra det offentlige, forbrukerne og samfunnet ellers.

Norges Bondelag mener:

- Et kompetansekrav i norsk landbruk må utredes videre, med det mål at krav til kompetanse i landbruket innføres
- krav til kompetanse for å drive matproduksjon må bygge på dokumentasjon av realkompetanse, dokumentasjonen må være en del av gårdens kvalitetssystem
- videregående skole må tilby en god landbruksfaglig grunnutdanning for ungdom som skal inn i næringa. Læreplaner må inneholde kompetanse- og sertifiseringskrav
- kompetansetilbudet må være tilpasset bøndenes behov
- det må utvikles et konkurransekraftig fagskoletilbud innen landbruk, entrepenørskap og landbruksbasert næringsutvikling, utover videregående skoles nivå
- det må finnes faglige gode og fleksible voksenopplæringstilbud, tilgjengelig for den enkelte i nærmiljøet. Her er BSF et godt verktøy.
- det må fortsatt være et sterkt offentlig engasjement i både grunnforskning og anvendt forskning
- forskning og utvikling på genetisk materiale innen planter og dyr må komme hele næringen til gode, uavhengig av eiendomsrett til spesifikke arter eller sorter
- landbruksforskningen må være brukerstyrt og det må etableres bedre kontakt med de forsknings- og utredningsmiljøer som er av interesse for landbruk og landbruksrelatert næringsliv
- landbruket må engasjere seg aktivt for å styrke og samordne ressursene til landbruksforskningen som dekker behov i hele landet
- det bør arbeides for ei samordning og effektivisering av rådgivningstjenesten i landbruket

2.6 Matforsyning og matmarked

For Norge, med lav selvforsyningsgrad av mat, er det særlig viktig å opprettholde omfanget av egen matproduksjon. Med vårt klima og tilgang til store utmarksarealer har vi et godt utgangspunkt for en miljøvennlig matproduksjon av høy kvalitet. Lokale ressurser til produksjon av mat må tas vare på. Dette gir over tid den beste matvaresikkerheten.

For å sikre stabile priser og sikker avsetning er produksjons- og markedsregulering et viktig redskap. Et medlemsstyrt samvirke er en avgjørende forutsetning for å gjennomføre dette.

Norges Bondelag mener:

- norsk landbruk skal dekke etterspørselen av de matvarene vi har naturlig forutsetning for å produsere
- prisen på matvarer må stå i forhold til det generelle kostnadsnivået og til kostnadene i produksjonen
- sammenhengen mellom pris og kvalitet må synliggjøres overfor forbruker og produsent

- økologiske produkter må kunne ta ut en pris i markedet som avspeiler merkostnadene i primærproduksjonen og foredling
- næringsmiddelindustrien må ha rammebetingelser som sikrer næringa avsetning for sine produkter
- det må fortsatt være sterkt fokus på maktkonsentrasjonen i dagligvarehandelen
- Bondens Marked og andre nye markedskanaler må utvikles videre for å sikre produsentene økte inntektsmuligheter knyttet til lokal mat og matspesialiteter
- regionale merker må utvikles for å sikre særpreg som grunnlag for salg av norske matvarer

De økonomiske organisasjoner i jordbruket har en viktig rolle som operativt ansvarlige for å ta ut de framforhandlede jordbruksavtalepriser.

Norges Bondelag mener:
- et sterkt landbrukssamvirke og produsentsamarbeid er avgjørende for å sikre lønnsomhet i primærproduksjon
- samvirke må gis rammevilkår som ikke innebærer konkurranseulemper i forhold til andre aktører
- det må gis mulighet til å drive produksjonsregulering
- markedsreguleringsansvaret må ivaretas av samvirke

3 Kommunikasjon og omdømme

Norsk landbruk er avhengig av et godt omdømme og positive holdninger til landbruket. Omdømme har betydning for forståelsen for landbruket i befolkningen, for muligheten til landbrukspolitisk gjennomslag, og for salget av våre varer og tjenester i markedet. Om lag 80% av befolkningen vil opprettholde et landbruk på dagens nivå (kilde: MMI). Dette viser at landbruket har et godt omdømme, og Norges Bondelag jobber målrettet for å vedlikeholde og styrke støtten til landbruket framover. Norges Bondelag arbeider på flere områder med kommunikasjon: Mediekontakt, langsiktig holdningsskapende arbeid, alliansebygging med politikere og organisasjoner og landsomfattende aksjoner og kampanjer.

Norges Bondelag skal formidle til alle hvorfor landbruket i Norge er viktig. Vi ønsker å bygge et godt og solid omdømme for norsk landbruk med "Vi får Norge til å gro" som vår visjon.

Vi ønsker at holdningene *jordnære, driftige, imøtekommende* og *pågangsmot* skal prege oss. Et godt omdømme blir til gjennom det vi gjør, sier og hvordan vi opptrer. Kommunikasjonen vår må henge godt sammen med det Norges Bondelag og hele landbruket gjør. Det er viktig at alle ledd i organisasjonen kommuniserer budskapet vårt på en god måte.

Mål for kommunikasjonsarbeidet:

- Styrke landbruket og bøndenes omdømme i samfunnet
- Kommunikasjon tar utgangspunkt i visjons- og verdiplattformen "Vi får Norge til å gro"
- Målgrupperettet kommunikasjon
- Felles verdigrunnlag og budskap fra hele landbruket
- Gjennom den utadrettede kommunikasjonen få fram fakta og dokumentasjon om landbruket i Norge, og vise gode eksempler på hva landbruket bidrar med.
- Styrke lokallagenes kompetanse og rolle i Bondelagets kommunikasjonsarbeid

3.1 Media

Norges Bondelag skal ha et aktivt forhold til mediene, både gjennom å svare på henvendelser og gå ut med egne saker. Bøndene, landbruket og Bondelaget skal være synlige i samfunnsdebatten. Som en del av dette er det viktig å bygge nettverk og overvåke mediebildet.

Norges Bondelag mener:

- det må arbeides målrettet med å sette egne saker på dagsordenen, blant annet gjennom å alltid ha aktuelle saker på bondelaget.no
- at kontakten med mediene skal bygge på åpenhet og ærlighet, også i ubehagelige saker. Henvendelser fra mediene skal prioriteres høyt og følges opp.
- det er viktig å bygge kunnskap og bevissthet om mediearbeid i alle ledd i organisasjonen

3.2 Politisk påvirkning og alliansebygging

Som en partipolitisk nøytral organisasjon vil Norges Bondelag gjennom kontakt med alle de politiske partiene arbeide for et best og bredest mulig grunnlag for en framtidig landbrukspolitikk som sikrer et miljøvennlig og aktivt småskalalandbruk over hele landet. Vi jobber for gode kontakter blant politike-

re lokalt, i fylkene og sentralt på Stortinget, og i departementene. Å gi politikere og allianser gode argumenter er viktig for å få gjennomslag for Bondelagets saker. Politikerne inviteres også til samarbeid og dialog om rammene for framtidas landbruks- og distriktspolitikk. . Norges Bondelag vil være aktiv i samarbeid med organisasjoner og aktører vi har felles interesse med.

Norges Bondelag mener:

- Det skal jobbes systematisk og strategisk med politikerkontakt på alle nivå i organisasjonen
- Politikerne skal ha kunnskap om hva norsk landbruk betyr, og inviteres med i debatten om mål og virkemidler
- Alliansebygging med andre organisasjoner er viktig generelt og i enkeltsaker spesielt. Norges Bondelag vil blant annet samarbeide med andre næringsorganisasjoner, miljø- og solidaritetsorganisasjoner, reiselivsorganisasjoner og forbrukerorganisasjoner.
- Vi skal bidra til å opprette og videreutvikle strategiske nettverk, blant annet i internasjonale saker og miljøspørsmål.
- Norges Bygdeungdomslag, 4H og Norges Bygdekvinnelag er viktige samarbeidspartnere.

3.3 Holdningsskapende arbeid

Norges Bondelag vil bygge varige positive holdninger til landbruket. Det vil vi å gjøre ved å spre kunnskaper om landbruket og gi folk gode opplevelser, og gjennom aktiviteter som Åpen Gård og Den Grønne Skolen. De viktigste ressursene i dette arbeidet, er medlemmene, tillitsvalgte og ansatte. En felles profil er med på å øke kjennskapet til Norges Bondelag.

Norges Bondelag mener:

- Den Grønne Skolen skal ha en naturlig plass i nye læreplaner og ny modell for grunnskolen
- Den Grønne Skolen skal utvikles som et fellestiltak for landbruksorganisasjonene
- Åpen Gård er landbrukets viktigste døråpner mot resten av samfunnet
- Åpen Gård arrangeres hvert år, og har arrangement i alle fylker
- Vi skal ha en felles visuell profil som underbygger det vi står for og gir et positivt inntrykk av landbruket.
- Det er viktig at det motiveres for og skapes positive holdninger til nye næringer i bygda

3.4 Utadrettede aktiviteter

Norges Bondelag vil bruke aksjoner, kampanjer og aktiviteter for å synliggjøre landbruket på en positiv måte, eller understreke alvoret i saker av stor betydning for landbruket, bygdene og distriktene.

Norges Bondelag mener:

- vi vil bruke landsomfattende aksjoner og kampanjer for å nå ut med et klart og felles budskap i hele landet samtidig
- Aksjoner og kampanjer skal skape debatt og oppmerksomhet i lokale og regionale medier, som også fanges opp i riksmediene
- Aksjoner og kampanjer er viktige for å skape arenaer for alliansebygging og kontakt

4 Organisasjon

Norges Bondelag har som mål å oppnå høyest mulig tilslutning fra alle som støtter organisasjonens formål. Summen av næringspolitiske resultater, fellesgoder og individuelle fordeler er grunnlaget for innbetaling av kontingent.

4.1 Aktiv organisasjon

Det er et mål å ha aktive lokal- og fylkeslag som fungerer som bøndenes faglige, kulturelle og sosiale fellesskap, og som er utgangspunkt for samarbeid med andre i bygdene. De tillitsvalgte skal være bindeleddet mellom medlemmene og organisasjonens utøvende organ, slik at medlemmene gis innflytelse og ansvar. Det er en særlig utfordring å tilrettelegge forholdene slik at kvinner blir mer aktive i organisasjonen. Gjennom kommunaliseringen og regionaliseringen av landbrukspolitikken, har så vel lokallagene som fylkeslagene fått en enda viktigere rolle enn tidligere. Det må derfor arbeides for å bedre arbeidsvilkåra for lokallagene, gjerne i et samarbeid med andre lokale landbruksorganisasjoner.

4.1.1 Medlemsverving

Høy oppslutningsgrad og stort medlemstall gir økt troverdighet, representativitet og forhandlingsstyrke. Stort medlemstall er dessuten avgjørende for å sikre økonomiske ressurser til arbeidet. Medlemspotensialet er fortsatt stort, og det er et mål at flere ser nytten og nødvendigheten av å være organisert.

Norges Bondelag mener:

- medlemstallet skal økes
- utøvere av nye næringer innen landbruket er viktige målgrupper for medlemskap
- andelen unge og andelen kvinnelige medlemmer må økes
- i vervearbeidet skal det være en tydelig arbeids- og ansvarsfordeling mellom ulike ledd i organisasjonen, der lokallagene skal premieres økonomisk for vervearbeidet og profesjonaliseringen av arbeidet videreutvikles
- Norges Bondelag vil støtte opp om arbeidet som gjøres av Norske 4H og Norges Bygdeungdomslag. Som et langsiktig vervearbeid skal Norges Bondelag aktivt støtte opp om etablering av bygdeungdomslag i flest mulig kommuner.

4.1.2 Kvinner i landbruket

Kvinners rolle og muligheter til å delta aktivt i landbruket må styrkes. Slik kan det skapes et allsidig landbruk der kvinner og menn fungerer på like vilkår. Jenter som er odelsberettiget, må få kunnskaper om sine rettigheter i følge lovverket og bevisstgjøres til et selvstendig valg.

Kvinner har ofte en annen innfallsvinkel enn menn, og beslutningsprosesser der begge kjønn deltar gir et bedre og mer helhetlig resultat. Ved å stå sammen får vi utnyttet ressursene best.

Norges Bondelag mener:

- gjennom næringspolitikken må det legges bedre til rette for kvinners deltagelse i landbruksyrket
- det må fortsatt arbeides for at kvinner finner seg bedre til rette i organisasjonen på alle nivå. Dette er viktig for å nå målet om en kvinneandel på 40% i styrer, råd og utvalg

- det må søkes erfaringer og samarbeid med Norsk Landbrukssamvirke om økt kvinnerepresentasjon i styrene.

4.1.3 Demokratiet i organisasjonen – intern kommunikasjon

Medlemskapet er direkte og personlig. Medlemmets viktigste arbeidsorgan er lokallaget. Kort vei mellom ledelse og enkeltmedlem er et mål, og enkeltmedlemmet skal til enhver tid kunne fremme sine synspunkter i organisasjonen. Organisasjonen skal være det beste stedet å ta opp og løse saker for bønder og bygdene, og organisasjonskulturen må preges av åpenhet og god dialog mellom medlemmene og mellom medlemmene og de tillitsvalgte. Sammensetningen av tillitsvalgte organer skal sikre at landbruket kan fremme sitt næringspolitiske syn samlet gjennom Norges Bondelag. Et godt organisasjonsapparat og velfungerende demokratiske styringssystemer på alle plan er avgjørende for Bondelagets mulighet til å oppnå resultater.

Vesentlig for aktiviteten er kommunikasjonen mellom de ulike nivå i organisasjonen. God intern informasjon er viktig for medlemmenes innflytelse og kunnskap om beslutninger, standpunkt og arbeidsstrategier, og for å fremme næringas synspunkt samlet.

Norges Bondelag mener:
- kommunikasjonen internt skal være samordnet, kort og presis
- Bondebladet er Norges Bondelags medlemsblad og skal formidle medlemmenes situasjon, samt formidle budskap fra ledelsen til medlemmene
- kommunikasjonskanaler som internett, e-post, nye telekommunikasjonssystemer m.m tilpasses og tas i bruk
- regelmessige lokallagssendinger med NB-informasjon om aktuelle tema skal være hovedkanalen for informasjon til lokallagene fra sentralleddet
- møter, konferanser og kurs er viktige arenaer for intern informasjon

4.1.4 Opplæring av tillitsvalgte

Godt skolerte tillitsvalgte gir Norges Bondelag økt styrke og innflytelse, og sikrer kvaliteten på arbeidet. Viktige tema for opplæring er organisasjonsarbeid, innsikt i politiske prosesser og arbeid, forvaltningssystemer med særlig vekt på nye forvaltingsmodeller, kommunikasjon og informasjonsarbeid.

Norges Bondelag mener:
- alle tillitsvalgte må gis tilbud om opplæring tilpasset deres oppgaver på ulike nivå i organisasjonen
- samarbeidstiltak med samvirkeorganisasjonene for opplæring på høyere nivå og lederutvikling gir gjensidig nytte og effektivitet
- for effektiv ressursutnyttelse bør opplæringstiltak i lokallaga knyttes sammen med andre organisasjonsaktiviteter
- opplæringen må tilrettelegges slik at offentlige støtteordninger til studiearbeid kan komme medlemmene til gode, først og fremst gjennom samarbeid med Bygdefolkets Studieforbund

4.2 Medlemstilbud

Norges Bondelag skal gi veiledning og service til enkeltmedlemmer og næringspolitiske spørsmål, juridiske saker, trygdespørsmål m.m. Med nye forvaltningsmodeller er det et mål at så mange saker som råd løses på det forvaltningsnivå de hører hjemme. Det er en organisasjonsmessig utfordring å kunne ha nødvendig kapasitet på alle nivå til enhver tid.

Yrkesutøverne i landbruket er selvstendig næringsdrivende, og gården drives ofte som enpersonsforetak. Den enkelte bonde har ofte ikke de samme muligheter som mange andre yrkesutøvere til sosiale ytelser, fellesgoder og fellesskap. I kraft av sin størrelse kan Norges Bondelag oppnå gode avtaler med individuelle medlemsfordeler.

Gjennom organisasjonens nettverk skal Norges Bondelag har beredskap for å kunne yte innsats ved katastrofer og lignende. Dette gjelder både for enkeltmedlemmer og for katastrofer som rammer flere.

Norges Bondelag arbeider for, og tilbyr:

- veiledning og service til den enkelte
- medlemstilbud på varer og tjenester, til en eksklusiv medlemspris
- yrkessosialt fellesskap
- lokal interesseorganisasjon gjennom lokallagene

4.2.1 Samarbeid med regnskapskontor og advokater

Gjennom nettverket av samarbeidende regnskapskontor og advokater sikres medlemmene lokal tilgang til regnskapstjenester, økonomisk og juridisk rådgivning. Samtidig bidrar disse samarbeidende organisasjonene med viktige faglige innspill i Bondelagets arbeid med skatte- og næringspolitikken. I arbeidet med å utvikle og tilby tjenester til samarbeidende regnskapskontor og advokater, tilføres organisasjonen avgjørende kompetanse innenfor fagområdene regnskap, skatt og jus.

Norges Bondelag mener:

- samarbeidet med - og den faglige utvikling av regnskapskontorene og advokatene i landbruket fortsatt skal prioriteres
- i et helhetlig tjenestetilbud til samarbeidende regnskapskontor inngår utvikling av effektive verktøy og program for regnskapsføring og økonomisk rådgivning. Kvalitetssikring og brukernytte må stå i fokus.

4.2.2 Medlemsservice – juridisk rådgivning

Driftsøkonomi og saker av juridisk- og skattemessig karakter betyr mye både for det enkelte medlem og virksomheten. Samtidig er det krevende for den enkelte til enhver tid å holde seg faglig oppdatert på disse områdene. Norges Bondelag skal ha kompetanse på dette området og kunne gi råd og veiledning til medlemmene. Stadig mer av næringens rammevilkår påvirkes juridiske prosesser og bestemmelser, og det er derfor viktig med god juridisk kompetanse i organisasjonen. Norges Bondelag kan gi støtte for å føre saker av særlig prinsipiell karakter.

Norges Bondelag mener:

- medlemsservice utover et grunnivå skal betales etter medgått tid
- medlemshenvendelser besvares fra riktig nivå i organisasjonen. Det må søkes et balansepunkt mellom individrettet arbeid og arbeidet for næringens rammebetingelser

4.2.3 Forsikringer

Tilstrekkelige forsikringsdekninger er en forutsetning for familiens og virksomhetens økonomiske trygghet.

Gjennom kollektiv opptreden kan medlemmene hente ut bedre og rimeligere forsikringsløsninger. Medlemskonseptet som tilbys medlemmene skal være unikt, og gi en opplevd og reell merverdi for bonden. Samarbeidsavtaler med forsikringsselskaper innebærer også at organisasjonen må bære et betydelig ansvar for at forsikringsordningene og informasjonen om disse er til å stole på.

Norges Bondelag mener:

- at samarbeidet med forsikringsselskaper om deres ordinære løsninger, men med egne fordeler til Norges Bondelags medlemmer i form av priser, vilkår og rabatter, er en riktig måte å tilby medlemsforsikringer på.
- at samarbeidet med forsikringsselskaper skal bidra til å redusere antall ulykker og skader i landbruket
- at medlemsforsikringene skal være bedre enn konkurrerende løsninger. Aktivt skadeforebyggende arbeid og effektive informasjons- og administrasjonssystemer skal bidra til å gjøre dette mulig
- medlemmene skal ytes bistand i spørsmål og problemstillinger knyttet til organisasjonens forsikringsordninger

4.2.4 Medlemsfordeler på varer og tjenester

Med nesten 60.000 medlemmer har Norges Bondelag en stor styrke i å framforhandle medlemsfordeler. Dette forsterkes ytterligere ved at Norges Bondelag deltar i landbrukets innkjøpssamarbeid, Agrikjøp AS. Fordelene markedsføres mot Norges Bondelags medlemmer gjennom samarbeidet om AGROL A/S. Medlemsfordelene som tilbys skal fortrinnsvis være driftsrelaterte, men det skal også arbeides for medlemsfordeler på andre varer og tjenester.

Norges Bondelag mener:

- hovedproduktene som skal tilbys medlemmene er betalingskort, rabatt på drivstoff og energi, telefoni og rekvisita
- det må løpende vurderes hvilke produkter for bonden og bondefamilien det kan oppnås spesielt gunstige pristilbud på

4.3 Ansatte - administrasjon

Norges Bondelag har som mål å skape et sekretariat som til en hver tid består av en stab med kvalifiserte og motiverte medarbeidere. Motiverte medarbeidere skal være bondens støttespillere og ”forlengede arm”. Sekretariatet skal til enhver tid være tilpasset de oppgavene som prioriteres, og til den politiske og organisatoriske struktur rundt i landet. De ansatte skal gjennom operative mål arbeide for å få resultater i tråd med de målsettinger og prioriteringer som tillitsvalgt og ansatt ledelse har vedtatt. Organisasjonen bruker prosjektorganisering når større arbeidsoppgaver skal løses.

Fylkeskontorene samarbeider i større regioner. Dette skal effektivisere saksbehandlingen, og gi de ansatte mulighet til å bygge opp mer spesialkompetanse. Organisasjonen skal drives på en mest mulig kostnadseffektiv måte.

Norges Bondelag mener:

- de ansatte skal ligge i front når det gjelder kompetanse på landbruks- og organisasjonsfaglige spørsmål. Dette skal sikres gjennom løpende kompetanseutvikling
- det skal tilbys økonomiske vilkår som står i rimelig forhold til det øvrige arbeidsmarkedet, slik at det er mulig å ansette og beholde godt kvalifisert arbeidskraft
- organisasjonen skal ha en aktiv holdning til å oppnå likestilling mellom kvinner og menn på alle nivå i organisasjonen. Det er spesielt viktig å arbeide for å få flere kvinner inn i ledende stillinger i sekretariatet